

## 07A Klasicismus, osvícenství a preromantismus v evropské literatuře

od 17. stol. – pokrok vědy; zájem o přírodní vědy, astronomii; myslitelé vystupovali proti vlivu šlechty a církve na královskou moc; úsilí o parlamentarismus; 1776 Američané vyhlásí nezávislost; 1789 Velká francouzská revoluce

**Klasicismus** – (lat. *classicus* = vzorný, vynikající) je umělecký směr **2. pol. 17. a 18. století**. Vznikl ve Francii za vlády Ludvíka XIV. Napodoboval formy antického umění, vyznačoval se pevným systémem estetických pravidel, byl zaměřen na společenské a mravní problémy. Filozofickým východiskem byl racionalismus a abstraktně pojímané ideály pravdy, harmonie a krásy. Znaky: kázeň, střídmost, pravdivost, rozumovost, podřízenost zájmům společnosti; není příliš prostor pro fantazii umělce.

**V literatuře:** Aristotelova zásada tří jednot – místa, času a děje; dělení *literatury* na *vysokou* (óda, epos, tragédie) a *nízkou* (bajka, satira, komedie). Rozvoj *dramatu*.

**Pierre Corneille** - *Cid* (hrdinská tragédie)

**Jean Racine** - *Faidra* (psychologická tragédie)

**Molière** - komedie *Tartuffe*; *Lakomec*; *Misanthrop*; *Zdravý nemocný*; *Měšťák šlechticem*

**Jean de La Fontaine** - *Bajky*

**commedia dell'arte** = typ improvizovaného divadla; vznikl v Itálii v 16. st.; herci neměli psaný text, jen základní dějovou kostru; masky; pevné typy postav: Pantalón, Scappino, Harlekýn, Kapitán, Doktor, Kolombína.

**Carlo Goldoni** - *Poprask na laguně*

**Osvícenství** – myšlenkové hnutí **18. století**. Usilovalo o překonání náboženství a absolutismu; kult rozumu, víra v neustálý pokrok. Hlásali svobodu a rovnoprávnost všech. Věřili, že společnost lze změnit dodržováním rozumových zásad. Nejvíce se uplatnilo v Anglii a Francii. U nás osvícenský absolutismus Josefa II.

**V literatuře:** klasicismus a preromantismus; poměr rozumu a citu; spisovatelé byli zároveň vědci, historiky, filozofy, publicisty.

**Denis Diderot** - hlavní organizátor a redaktor francouzské Encyklopedie, filozofické romány *Jeptiška*, *Jakub fatalista*

**Voltaire** - autor filozofických povídek: *Candide neboli Optimismus*

**Daniel Defoe** - *Robinson Crusoe*

**Jonathan Swift** - *Gulliverovy cesty*

**Preromantismus (sentimentalismus)** – umělecké tendence **2. poloviny 18. století** překonávající racionalisticky strohou estetiku klasicismu. Projevil se hlavně v literatuře. Styl měšťanstva.

**Znaky:** zdůraznění citu, vášně; obliba přírodních scenérií, zvl. tajuplných = *poezie jezerní a hřbitovní*; symbolické postavy: *mnich*, *poustevník*, *vězeň*, *poutník*; idealizovaný svět neporušený civilizací; únik do minulosti, exotiky; smysl pro starobylost, původnost, vznešenost, lid. Básník je bardem, obliba balady.

**Jean Jacques Rousseau** - *Emil čili O výchově*; *Nová Heloisa*

**markýz Donatien de Sade** (libertinismus = absolutní nevázanost, volnost mravů, právo na štěstí ospravedlňuje všechny zločiny)

**Gotthold Ephraim Lessing** – tvůrce německého měšťanského dramatu

**Sturm und Drang** - německé lit. hnutí; zdůrazňovali tvořivost, odmítali konvence a předsudky; proti měšťanské civilizaci zdůrazňovali volnost přírody a nezkaženost přírodních lidí.

**Johann Wolfgang Goethe** - *Utrpení mladého Werthera*; *Viléma Meistera léta učednická*; *Faust*

**Friedrich Schiller** - *Loupežníci*; *Úklady a láska*; *Óda na radost*

**Johann Gottfried Herder** – jeho myšlenky podpořily národně osvobozené hnutí slovanských národů.

## 07B Věty jednočlenné (bezpodmětové) a dvojčlenné (podmětové)

Věty podle členitosti (jak jsou složené) dělíme na dvojčlenné a jednočlenné.

**Dvojčlenná věta** má část *přísudkovou* i část *podmětovou* (podmět může být nevyjádřený, nebo se může jednat o větu eliptickou, ale vždy můžeme podmět doplnit).

Naše maminka ráda vaří polévky.

Bolí mě zub.

Sedím už hodinu nad příklady. (já)

Dostal zápal plic. (on, bratr)

nápis na dveřích: Zavírají samy.

**Jednočlenná věta** obsahuje *pouze část přísudkovou* (nemá podmět).

Je mi smutno.

Venku mrzne.

Tady prší. (= přísudkem se na podmět smysluplně nemůžeme zeptat: \*Kdo/co tady prší?)

Přísudkové sloveso mívá tvar 3. os. j. č., v minulém čase zakončený na –o:

Pršelo.

Dařilo se mu dobře. (tzv. neosobní tvar slovesa)

Jednočlenné věty označují přírodní děje a stavy (*Je chladno.*), tělesné a duševní stavy a pocity člověka (*Stýská se mi. Je mi mdlo.*), vztahy časové a prostorové (*Do Prahy je daleko. Je mi dvacet.*).

Stejnou skutečnost je někdy možné vyjádřit obojím typem vět:

Sněží. (J) X Padá sníh. (D)

**Přísudek** bývá v jednočlenných větách vyjádřen **plnovýznamovým slovesem** (= jednočlenné věty slovesné) nebo **sponovým slovesem být a stavovým příslovcem** (= jednočlenné věty sponově-jmenné).

V hodinách hrklo.

Je mi špatně.

Byla tam tma. (!)

Bylo mi do pláče.

Mrzne. X Já mrznu. (!) celé prostředí X podmět vyjadřuje, co je dějem konkrétně zasaženo

Otci se stýská.

Udělalo se mi nevolno. (předmět! původce děje je neznámý)

Uhodilo nám do střechy. X Blesk nám uhodil do střechy. (jde o děj, ne o původce)

Bylo přihlédnuto ke všem požadavkům občanů. (nepřechodné sloveso, konatel odsunut z pozice podmětu)

Dnes je pondělí. jednočlenná věta! být je zde sponové sloveso

Čerti nejsou. dvojčlenná věta, být = existovat

Potraviný = nápis nad obchodem

V pokoji to vonělo po růžích. jednočlenná v. X Pokoj voněl po růžích. V pokoji voněly růže.  
= dvojčlenné věty